

«VOORLOPIGE HECHTENIS EN GEVANGENISWEZEN»

A. F. WITTOCX, aalmoezenier
Hulpgevangenis - Leuven

I. EEN VERDACHTE WORDT BINNENGEBRACHT IN DE GEVANGENIS

Na een verblijf van 24 uur bij de rijkswacht en een onderhoor door de B.O.B. en de onderzoeksrechter komt de betrokkene nogal verstuft in een arresthuis terecht. Pas na zijn eerste nacht begint hij zich de omvang van de onmiddellijke gevolgen van deze voorhechtenis te realiseren. Dikwijls stapelen de problemen zich op.

Eerst en vooral is er een kommunikatievertraging naar buiten uit. In de meeste gevallen werd de familie er niet van op de hoogte gebracht dat de verdachte naar de gevangenis werd verwezen. Soms ontbreekt de nodige tijd om nog tijdig een advocaat te kunnen aanschrijven, die hen kan bijstaan tijdens de eerste zitting van de Raadkamer. Een brief naar de familie mag pas 's anderendaags verzonden worden. Een brief naar de advocaat mag nog dezelfde dag vóór 17 uur weg.

Werknemers verschijnen zonder vooropzeg niet meer op hun werk, met alle gevolgen vandien. Middenstanders en boeren maken zich zorgen over de continuïteit en de exploitatie van hun bedrijf. Studenten panikereren naar het einde toe van het academiejaar in verband met de naderende examens.

Vaak hebben de beklaagden ook familiale problemen. Een jonge man vreest een dreigende echtbreuk onder invloed van zijn schoonouders.

In beperkte mate kan de directie hieraan wat verhelpen. De beklagde verschijnt 's anderendaags in de voormiddag op het rapport

en kan hier zijn onmiddellijke problemen uiteenzetten. Hier dringt zich de noodzaak op van een sociaal assistent, een inside-worker, om aanstonds tal van problemen op te vangen.

II. DE ADVOCaat NEEMT CONTACT OP MET EEN BEKLAAGDE IN DE GEVANGENIS

De advocaat moet er zich goed van bewust zijn dat hij de enige steun is voor de beklagde die op dat ogenblik sterk de indruk heeft dat hij door de maatschappij wordt uitgestoten. Hij moet de feeling hebben op een korte tijd de persoonlijkheid van de beklagde te leren kennen. Dit laatste is o.a. noodzakelijk om de barrière van wantrouwen te doorbreken. De beklagden identificeren nog te gemakkelijk een advocaat met de gerechtelijke instanties.

Hoe kan de advocaat dit wantrouwen doorbreken ?

Hij dient zo vlug mogelijk contact op te nemen met zijn cliënt. Hij moet hem aanstonds zeggen dat hij gebonden is door zijn beroepsgeheim.

Hij moet leren luisteren. Wanneer zijn cliënt te uitvoerig uitwijdt of zich te emotioneel aan hem vastklampt dient hij hem tactvol te onderbreken opdat hij tot de feiten zou komen. Deze ietwat harde aanpak kan hij ondervangen door een concrete interesse of een concrete geste ten gunste van de beklagde of zijn familie.

Hij mag bij zijn cliënt nooit een ijdele hoop opwekken of voeden. Uit ondervinding weten wij hoe hard de klap aankomt wanneer de beklagde achteraf moet constateren dat zijn hoop ongefundeerd was.

Alleszins dient de advocaat het delict te situeren in de context van de globale sociale gevolgen. Bovendien moet hij ook iets afweten van de voorgeschiedenis die aanleiding gaf tot het delict.

Het honorarium

Het is van belang dat er van bij de aanvang correcte afspraken worden gemaakt. Uitspraken als «dat zullen we later wel regelen» zijn uit den boze. In de mate van het mogelijke zal de advocaat uitleggen wat een provisie is, welke diensten daarvoor verleend worden, wat een bijkomende provisie betekent en hoeveel de eindafrekening ongeveer zal bedragen.

Als de beklagde een bijkomende provisie niet meer kan betalen en de gerechtelijke bijstand tijdens de voorhechtenis wordt opgeschort, heeft de reeds geleverde bijstand praktisch geen resultaten opgeleverd. Het tast de betrokkene tevens aan in zijn eergevoel omdat hij nu een beroep moet doen op een Pro Deo.

De advocaat moet er zich ook rekenschap van geven dat velen door de sommen die moeten betaald worden financieel aan de grond raken. Wij menen dat het niet strookt met de deontologie van de advocaat dat hij op een demagogische manier voor zichzelf propaganda maakt. Wij verklaren ons nader. De advocaat kan zich over de nakende uitspraak van de rechtbank ongefundeerd pessimistisch uitlaten. Hij kan tevens aan de cliënt de indruk geven dat hij uitzonderlijke inspanningen zal moeten leveren om een milde veroordeling te bekomen (hoewel correctionele gevallen de advocaat gewoonlijk niet veel moeite kosten). De beklagde gaat dan naar de rechtbank in de overtuiging dat hij tot ettelijke maanden of jaren gevangenisstraf zal veroordeeld worden. De advocaat houdt een routinepleidooi met wat variaties en wat pathos. De uitspraak lijkt dan mild in vergelijking met wat de advocaat had voorspeld. De veroordeelde komt buiten in een euforietoestand, overtuigd dat hij dit alles aan zijn advokaat te danken heeft. Hij is dan gemakkelijk bereid uit dank voor zogenaamde bewezen diensten een hoog honorarium te betalen. In werkelijkheid werd hij in het ootje genomen.

Wat met de Pro Deo's ?

Tijdens het verschijnen op het eerste rapport wijst de directie de beklagde erop dat hij in geval van onvermogen een beroep kan doen op een Pro Deo. Hij dient hiertoe slechts een paar papiertjes te ondertekenen, die bestemd zijn voor de burgemeester van zijn domicilie en voor de belastingdienst. Wanneer deze twee instanties positief antwoorden wordt de aanvraag aanstonds aan het bureau voor kosteloze raadpleging overgemaakt. Herhaaldelijk echter ondervinden wij in de gevangenis dat een beklagde verscheidene weken moet wachten vooraleer hem een advocaat «Pro Deo» wordt toegewezen. Welke instantie voor deze vertraging verantwoordelijk is zou ik niet precies kunnen zeggen. Het is alleszins niet het bureau voor kosteloze raadplegingen. Dit bureau echter staat nogal weigerachtig tegenover het toestaan van kosteloze bijstand wanneer het om vreemdelingen gaat. In Brussel daarentegen wordt deze kosteloze bijstand vlot verleend.

III. BEVESTIGING VAN HET BEVEL TOT AANHOUDING

Wij weten niet op welke argumenten de raadkamer steunt om een voorhechtenis met één of meerdere maanden te verlengen. Wij kunnen hier slechts naar voren brengen welke gevolgen een verlengde hechtenis kan hebben.

In principe blijft een verdachte onschuldig. Maar in de praktijk moeten wij herhaalde malen vaststellen dat een voorhechtenis een zware straf is. Niet zozeer omwille van die één of meerdere maan-

den hechtenis, maar wel omwille van de materiële of morele schade die door de voorhechtenis veroorzaakt wordt. Die is niet zo direkt meetbaar, maar kan zware of zelfs onherstelbare schade bij de betrokkene aanrichten. Er kan een kettingreactie ontstaan die zich op de volgende manier geheel of gedeeltelijk voltrekt : definitief verlies van een goede betrekking met eventueel het wegvallen van andere wettelijke voordelen of, bij zelfstandigen, zwaar financieel verlies tijdens de periode van oogst voor de boeren of voor zelfstandigen wier afwezigheid hun bedrijfje of zaak in het honderd doet lopen.

Het is ook niet denkbeeldig dat onder druk van de schoonouders de vrouw van een beklagde echtscheiding aanvraagt. Het is ook mogelijk dat de betrokkene uit zijn vroegere vriendenkring en leefmilieu wordt uitgesloten.

Achteraf staan sommigen plots voor het betalen van zware burgerlijke vorderingen en dit op het ogenblik dat ze zware financiële moeilijkheden hebben. Over de hele linie bevindt hij zich in een uiterst benarde situatie. Dit maakt het voor de betrokkene moeilijk om met zijn familie op een humane manier verder te leven. Wat wij ons dus kunnen afvragen is het volgende : kan de noodzaak van een voorhechtenis opwegen tegen de hierdoor veroorzaakte materiële en morele schade ?

Hierbij aansluitend nog een bedenking bij het opsluiten van druggebruikers. Bij gebruikers van «hard drugs» staan wij in het gevangeniswezen voor twee zware problemen. Er is vooreerst de onbevoegdheid van het personeel wanneer het geconfronteerd wordt met dikwijls zeer erge abtinentieverschijnselen. Er zijn ook geen voorzieningen die de behandelende geneesheren in staat zouden stellen deze zieken adequaat te behandelen.

In ieder geval zou het verkeerd zijn wanneer magistraten of leden van de directie zich zouden beperken tot het opsteken van een vermanende vinger. Men is reeds een beetje verder wanneer men achterhaalt dat deze ongelukkigen wegens familiale omstandigheden naar marginale groepen gedreven worden waar ze een gemakkelijke prooi vormen voor trafikanten. Maar de uiteindelijke vraag, die niemand mag uit de weg gaan, is de volgende : waarom stijgt het druggebruik in onze maatschappij naargelang de welvaart stijgt ? Wie door deze vraag niet verontrust wordt zal steeds naast de kwestie denken en handelen.

SLOTBEDENKING (vrij naar Dostojevski)

Iedereen die zich bezighoudt met een delinkwent moet weten dat hij naar zijn eigen spiegelbeeld kijkt.

Alleszins dragen we in ons de latente kiemen van ontsporing en delinkwentie. Wie dit niet voor zichzelf erkent zal er nooit in slagen de delinkwent als mens te benaderen. Hij zal hem louter kunnen behandelen als dossier X, Y of Z.